

NAGY GERGELY

Új Krúdyra várva

Podmaniczky Frigyes elévülhetetlen érdemeket szerzett abban, hogy

Budapest nem csak nagyvárossá, hanem egy évszázad múlva az egész világon becsült egyedülálló építészeti csodává is válhatott. Hogy ez a csoda értékén megmaradhatott, és még ma is élvezhetjük, azt nagyrészt Ráday Mihálynak köszönhetjük. Podmaniczky Frigyes Budapest születésénél jeleskedett, értékeinek megbecsülésére Ráday Mihály nevelt bennünket. Mindkettőjük minden pillanatát felvállalt, pontosabban felismert feladatuk határozta meg, küldetésük irányította életüket.

Podmaniczky halála után 19 évvel ihlette meg a regényes életút *Krúdy Gyulát*, akinek írásai 1926–34 között jelentek meg különféle újságokban. Jóval később Budapest völegénye címmel a teljes sorozatot közreadták.

Ráday Mihály különös személyisége és Budapest iránti elkötelezett szerete, egy egész város sorsát meghatározó munkássága révén Podmaniczkyhez hasonló tanulságos példaregény lehet a még későbbi utókor számára. Operatorként, művészettörténészként teljes, új szemléletű világot alkotott – majd érzékeny meglátásaiból fakadó indulatai városvédővé tették.

Sokoldalú tehetsége, képzettsége áldotta meg azzal a teljesen egyéni látásmóddal, aminek segítségével akkor ismerte fel a részlet nagyszerűségét, értékét, kulturális üzenetét, amikor a bármilyen mennyiség jelentette az eredményt és az érték felismerése és megőrzése, a hagyomány tisztelete a megújulás gátját jelentette. (Ez a szemlélet egyáltalán nem veszett ki napjaink életéből sem). Történt ez abban a korban, amikor a Budapestet meghatározó építészeti világnak egyáltalán nem volt értéke. Egyrészt mindenkor tagadja, megtagadja a közvetlen megelőző korát, a megújulásának gondolt út leginkább csak tagadással, elfordulással járható. Abban a korban a politika is azonosította a megelőző kor építészeti világát egy polgári világgal, amit végképp így kezezték eltörölni.

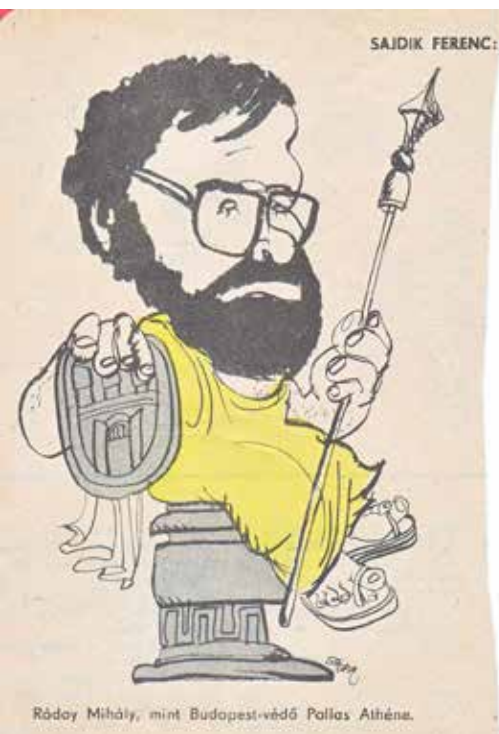
Budapestnek, majd más történeti településeknek is egyre több értékét vette védelembe Ráday Mihály, és emelt szót az értelmetlen és érthetetlen – sokszor öncélú – pusztítás ellen. Kezdetben egyedül volt, mint Pallasz Athéné. Olyan részletekre hívta fel a figyelmet, értékévé emelt

apróságokat, amelyek az elmúlt korszakok szemléletváltásának következtében felesleges teherré váltak. A 70-es években már meglátta a régvolt ember alkotásában a művészetet, akkor, amikor a korszak sem jelentett még igazán értéket sokak szemében. Egy akkor már eltűntnek vélt és eltüntetni kívánt polgári világ művészeti értékeire figyelt fel, amikor az a hivatalosságok szemében még tiszteletet sem érdemelt, amikor az értelmetlen szabályozások is sok indokolhatatlan pusztítást eredményeztek.

A múltból fennmaradt, sokaknak semmiségnek tűnő vagy nem is látszó dolgokért szólt – azokért, amelyekben ott volt a múlt emberének munkája, lelke, tehetsége, kultúrája. Tudta, hogy eleink üzenete a míves részletben él, az szól lelkünkhez, az szól utódainkhoz – akkor, ha megőrizzük őket, és ha meg is akarjuk őrizni őket. Sajátos meggyőző erővel, különös képi világával sokaknak adott pajzsot és lándzsát, ezeket állított maga mellé. Tudta, hogy a kultúránk csak akkor a mi kultúránk, ha azt képesek vagyunk megőrizni, értékelni.

Lényéből fakadt, hogy a józan gondolat, a természetesség vezérelte. Nem értette, hogy miért kell minden áron valamit elbontani, átépíteni, ha azt meg is lehet tartani? Miért kell valamit minden áron feltalálni, ha azt már korábban feltalálták, csak már nem divat rá emlékezni? Miért kell egy épület, egy település művészeti értékeit, a hely identitását megsemmisíteni?

Amikor először szóltak műsorai, ki gondolta, hogy egy bazaltkocka települési érték, vagy ki gondolta, hogy az éles élű új betonszegélynél lényegesen nagyobb érték a töredezett sarkú, sok száz évet megélt, lekoptatott gránitszegély.

Ráday Mihály, mint Budapest-védő Pallasz Athéné.

Tudta, hogy a függőfolyosó pótolhatatlan cementlapja és a korlát a lifttel együtt a lakóhelyünk része, hogy az útszegély, a postaláda, a telefonfülke a velünk együtt élő környezetünk, hogy az épületek díszei, a látvány, a tetőcserepek nem csak az épülethez, hanem a településhez és a tájhoz is tartoznak.

Az érték anyagi és szellemi enyészete ellen egyaránt fellépett. Képes volt az egyes történetekben meglátni a tendenciát és az ebben rejlő veszélyt vagy akár a lehetőséget. A természetesség, a józan ész vezette. Korát lényegesen megelőzve állt meg váratlan helyeken egy pillanatra, és tett fel akkor meghökkentő, ma már szerencsére többször természetesnek látszó kérdéseket. Eredményességét stílusának, tisztán, egyszerűen megfogalmazott gondolatainak is köszönhetjük.

Fővárosi képviselőként a védett épületek helyreállításának támogatását kezdeményezte, az így létrehozott fővárosi alappal értékes épületek sokaságát menthették meg. Az országos Város és Faluvédő mozgalom, a Városvédő Egyesületek kiadványai, fotógyűjteményei a műem-

lékvédelem történeti forrásdokumentumaivá váltak. A gyermekpályázatokkal, gyermektáborokkal a legfiatalabbakat nyerte meg a környezeti értékek felismerésének és megőrzésének. Bánsági, partiumi, kolozsvári társszervezetek is ugyanolyan tisztelettel fogadták, mint a hazaiak. Egész Kárpát-medencében becsülték, tisztelték.

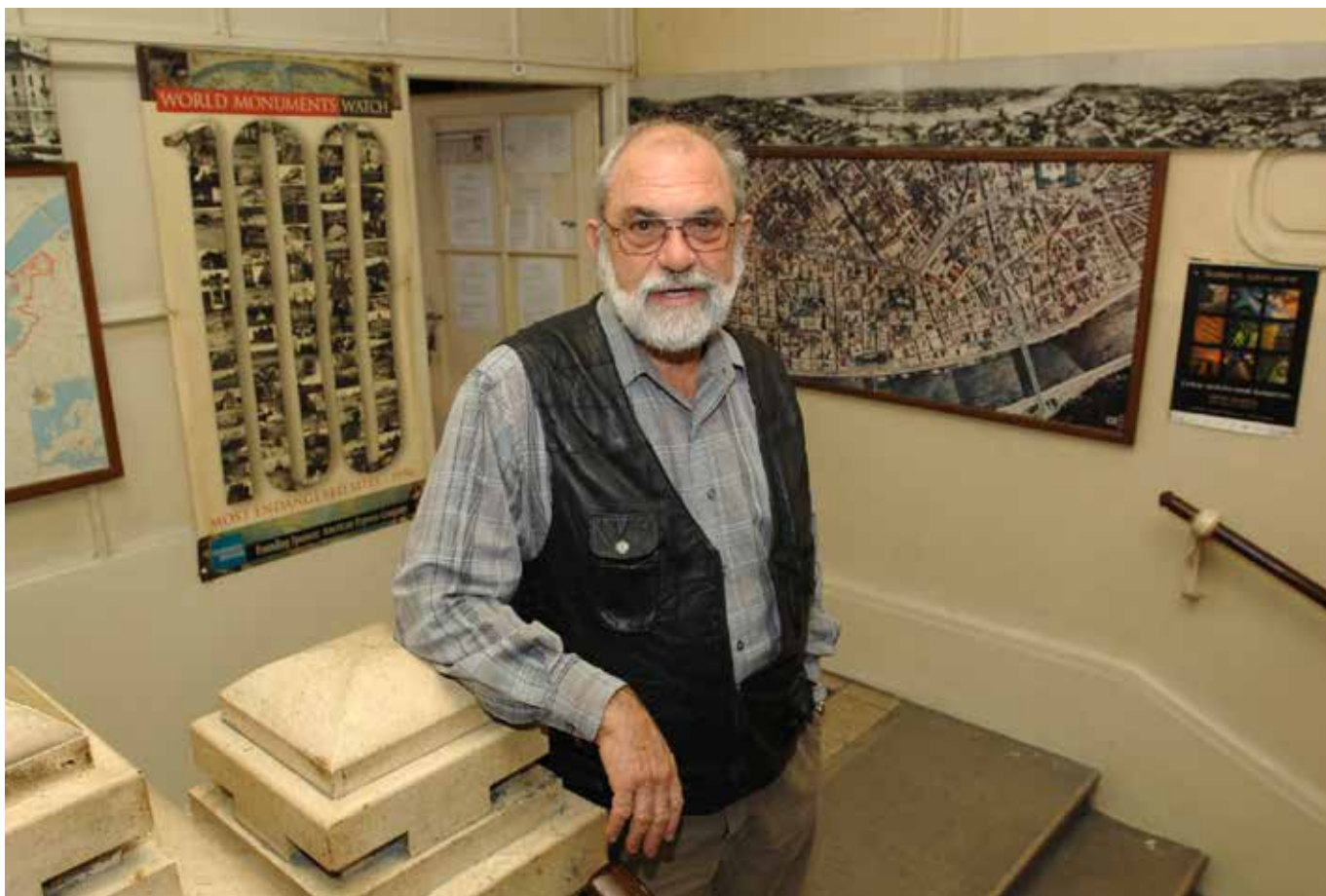
Bárhol járt, mindenhol értékeinket kereste, kutatta, védte. Életét környezetünk megmentésének, a régi tudás megőrzésének szentelte, mert féltette múltunkat – tudta, hogy értékeink megőrzése, fennmaradása nélkül nincs jövőnk. Az emberi butaság ellen és főleg unokáinkért küzdött – napi kultúránkat, eltűnő kulturális értékeinket féltve.

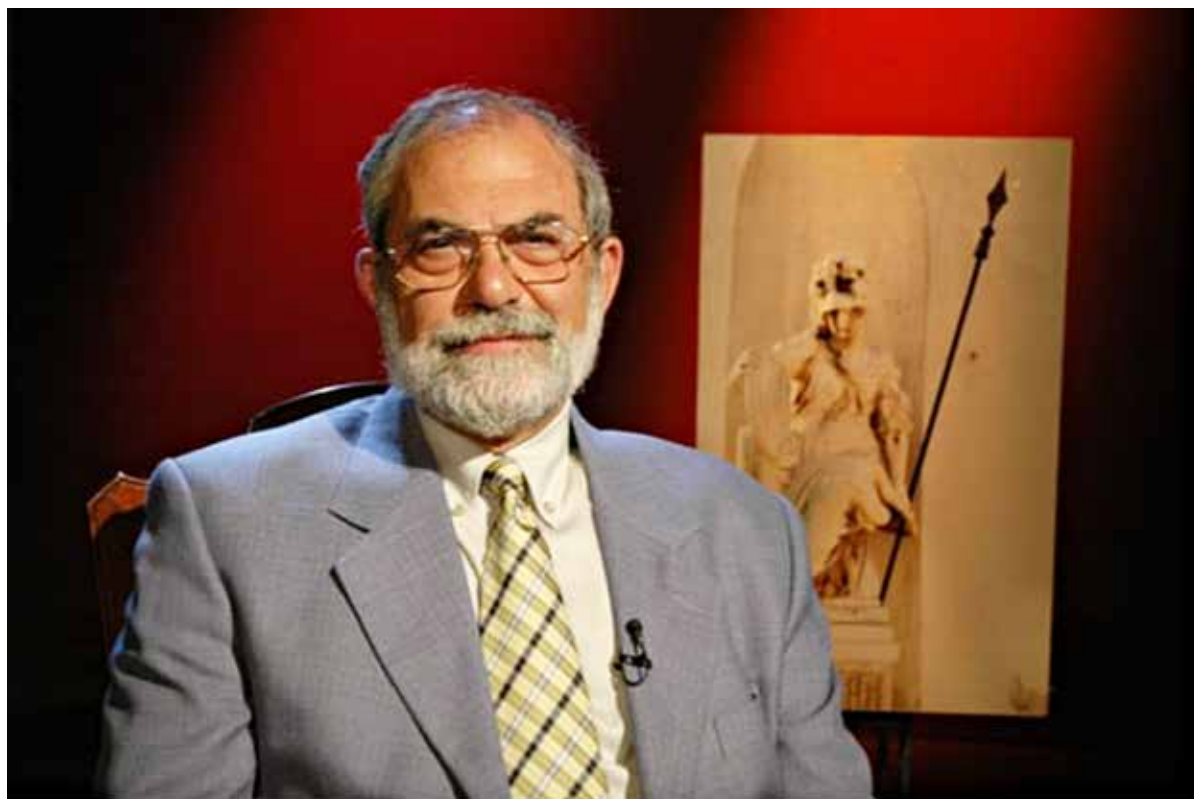
Közvetlenül vagy közvetve mindenki ismerte, mindenki elismerte. Filmesként a művészvilágban volt otthon, parlamenti és fővárosi képviselőként is széles kapcsolatai voltak, városvédőként minden építész ismerte. Nem sokan vannak a világon, akik egy ilyen fantasztikus, terebélyes kapcsolatrendszerrel nem saját boldogulásukra, hanem

a képviselt ügy támogatására, mozgósításra használnak.

Nem csoda, hogy ő maga is intézménnyé vált, alig van ember a világon, akinek a neve ennyire összeforr egy intézménnyel, egy mozgalommal. Értéktisztelő követőit azonos értékrend felé terelte, és a sok-sok apró, elszigetelt szervezet együttműködő országos hálózattá terebélyesedett. Lehet, hogy maga sem gondolta, de összehozta a közös ügyért az embereket, akik észrevétlenül közösséggé szerveződtek.

Az Unokáink sem fogják látni tv-műsorában bemutatott helyszínek közbeszéd tárgyává lettek. Értékeink sokasága menekült meg segítségével. Több bontásra ítélt értékes épület mellett megmentette a hányódó Róth Miksa Gyűjteményt, helyreállította műhelyházát. A Tatai úti vasúttörténeti parkot, több régi hajónk megmentését is neki köszönhetjük. A körhinta épületét a Városligetben, a zugligeti lóvasút végállomását sem láthatnánk közbenjárása nélkül. Kézdivásárhelyen a személyes ismerősévé lett *Etelka* néni páratlan nap-

fényműtermét mentette meg. A régi címerek visszahelyezése, a régi budapesti utcanevek várostörténeti jelentőségűvé vált programja volt. Szívügyének tekintette a hidak helyreállítását, hiszen azok a város legfőbb szimbólumai. Az Andrassy úti kandeláberek, telefonfülkék, buszmegálló-táblák, a Duna-parti rácsok mind városképpalkotó elemként is fontosak voltak a számára. Természetétől teljesen idegen volt a profitorientált álságvilág, erkölcsi felfogásával összeegyeztethetetlen volt, hogy a Lánchíd Coca-Cola reklámmartalékká váljék – nem is lett! Tudta, hogy Budapest milyen értékeit veszélyeztetik a magasházak, a tetők átépítése! Láta Budapest városában a világcsodát. Az igazi értékeket látta és szerette, és nem a mindent felfaló profitorientált vagy a kivagyiságot hirdető globális közepszer MOL tornyait.

Írásait, előadásait kötetekbe rendezte. A Városvédőbeszédék, a Házak nyilvános titkai ugyanúgy szólnak az épületekről, mint építőikről, lakóikról – a régiekről és a maiakról egyaránt. Ugyanilyen elkötelezettséggel kutatta és tette közkinccsé 48-49-es emlékhelyeinket. Írásai kultúr-történeti forrásmunkák.

A múlt értékeinek a feltárásával, bemutatásával igazán nem is a települést védte, hanem az ott élő embert szólította kötelességére, kulturális gyökereinek, értékeinek védelmére. A ma emberéhez szólt, a már csak alkotásában ismert elődeink által létrehozott csodákra hívta fel a figyelmet. Történeti jelentőségű eredményei szuggesztív, megingathatatlan személyiségének köszönhetőek, ami különös többletet jelentett fellépésekor. Akármiről is beszélt, mindig a hajdan volt alkotó emberről szólt, az ő üzenetüket tudta a mai embernek közvetíteni. Minden műsora hidat épített egy múltbéli emlék alkotói és a mai emberi közösség között. Évszázadok kultúráját kötötte össze a mai élő közösségekkel.

Mindig mindent tudott, hogy melyik épületünkkel mi történik, hogy mi készül érte vagy ellene. Mihály gyermeki nyitottságát megőrizve minden iránt érdeklődött, figyelt, közvetlen természetével azonnal mindenkivel közvetlen kapcsolatba került.

Segítségért is hozzá lehetett fordulni. Ráday meg intézkedett, lobbizott, levelet írt, telefonált egy ügyért, majd egy másikért, sok százért. Sokakban elültette szemléletét. Tanított, nevelt, láttatott,

féltett és intézett, elintézt – a lehetőségeket felismerve értékmentő programokat szervezett.

De honnan lesz ezután az ember, aki lát, aki meglát és megláttat, aki kijár, aki levelez, aki a legjobb pillanatban felháborodik és meg is őrzi haragját, ha az ügy, vagyis magyar értékeink tárgyi és szellemi védelme ezt így kívánja? Munkásságának eredménye ott marad értékeinkben és bennünk, ha tovább tudjuk vinni elkötelezettségét, céltudatosságát emlékeinkért, vagyis jövőnk kultúrájáért.

Ha Podmaniczky Krúdy Budapest vőlegényének nevezte, a jövő Krúdyja Ráday Mihályt nyugodtan tekintheti Budapest nevelőapjának. Nevelőapának, akinek emlékszünk szavaira, akinek kérdéseinkre adott válasza évtizedek múlva is fülünkbe cseng, és tudjuk, hogy mikor és mire emeli fel hangját. Addig lesz Budapest Budapest, amíg halljuk szavait, amíg látjuk, amit Ráday Mihály megláttatott velünk, amíg vállaljuk a kiállást értékeink, kultúránk védelméért. Várjuk az új Krúdyt, hogy mindez úgy legyen a miénk, hogy később se felejtessük, amit „a Ráday”, „a Mihály”, „a Misi” elkezdett, hogy az utánunk jövők is folytathassák, hogy a jövőben is lehessen saját arcunk.